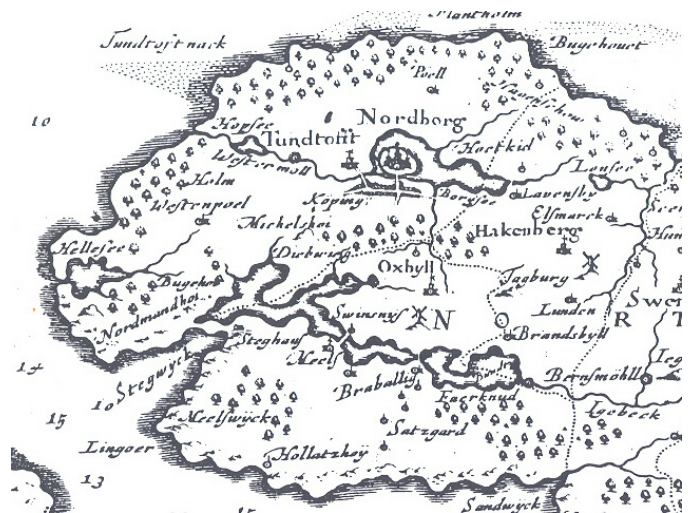

Lidt om Farresdam og Stegshoved

Den ældste beretning om Faders Dam og Stegshoved som jeg kender til, er et notat af Chr. H. Christensen fra Augustenhof, han skrev meget vedrørende lokalhistorie, men nævnte kun sjældent hvor fra han havde sine oplysninger, men de følgende linjer har han sikkert fra en bog af museumsinspektør Raben i Sønderborg, de lyder:

Fra Hardeshøj og Mels førte den gamle landevej, Oksevejen, over Stegsvig og Farresdam til Holm, der var store dæmninger over begge havbugter, men den store stormflod i 1638 rev dæmningerne bort og siden den tid har den ældste forbindelse mellem de to byer været afbrudt.

Der er lidt uenighed om den omtalte stormflod var i 1638 eller i 1691 men i hvert fald har der været 2 dæmninger, en der gik over Gabet fra Steg til Stegshoved og en anden der gik fra Stegshoved til holmbolandet. Det er muligvis Hertug Hans den yngre (1559-1622) der har været bygherre for disse arbejder, hans hensigt med disse dæmninger var at "indhegne" et areal hvor der kunne fanges fisk til de hertugelige borde. Kristen Schultz fra Brøndgaard som var meget interesseret i Stegshoved og Farresdam mente at oprindelig var Stegshoved en ø og man kunne sejle rundt om den og mente at området havde været brugt som vinterkvarter for vikingerne, der til forsvar havde etableret en dæmning i Farresdams østside, hans teori var

at dæmningen var bygget af slaver som var bragt her til fra andre lande.

På et eller andet tidspunkt er der også kommet en dæmning i den vestre side af søen og i 1849 blev der af ejeren at Brøndgaard, Hans Thonesen, lavet en ny sluse af tilhuggede natur sten (den ses endnu) og der er ved hjælp af en vindmølle blevet tørlagt et areal hvor der kunne slås græs til hø. Min mor, født 1887, kunne erindre at der i hendes barndom havde stået høstakke i Farresdam, men den 31. december 1904 kom der en kraftig storm med tilhørende oversvømmelse og det ødelagde dæmningen på østsiden så havet igen havde fri passage.

En overgang tilhørte Farresdam købmand Korff i Sønderborg som udsatte karper i vandet. Det er blevet fortalt at i december måned kom skibe som smed tomme tønder i vandet, hvor de blev bjerget af de lokale folk. Vindmøllen var blevet udskiftet med et lokomobil som kunne pumpe vandet ud af dammen og når den var næsten, tør var det jo nemt at fiske karper og lægge dem i de tomme tønder. Dernæst kørte bønderne dem til Hardeshøj hvor de blev lastet i skibe til Tyskland.

Efter at dæmningen var blevet gennembrudt i 1904 lå dammen sådan hen indtil omkring 1938, hvor der var en som begyndte at grave skaller der blev knust til hønsefoder. I 1946 købte vildthandler Blunck i Sønderborg området og byggede et sommerhus. Der har også været en anden ejer, nemlig en kaptajn Krogh, men hvornår det har været vides ikke. I 1952 blev dammen solgt til Kristen Schultz og nogle år senere lavede han en ny dæmning som stadigvæk er der. Farresdam er på ca. 17 ha og tilhører Brøndgaard, Stegshoved er på ca. 8 ha, og ejes af 11 parthavere.

Ved udpræget lavvande er der lige ud for Stegshoved iagttaget nogle ejendommelige rækker af spidse pælestumper i havbunden. Lokalt har nogle ment, at det var rester af sejlspærringer fra vikingetiden. Arkæologer har flere gange besøgt forholdene, f.eks. i juni 1967, hvor Nationalmuseet fandt »stenrækker og områder med pælesætning og græs- tørvsopbygning (...). Anlægget tolket som en 6-700 meter lang vold eller dæmning bygget af tørv og kantet af kampesten indadtil og pælerækker, stedvis med faskiner, udadtil. Prøver udtaget til C14-datering«. Både på Stegshoved og på kysten ved Steg, altså på begge sider af Gabet, blev disse stenrækker konstateret. I juni 1980 var det Skov- og Naturstyrelsen, der foretog en såkaldt dykkerbesigtigelse. Der blev iagttaget »rester af en trækonstruktion i sejlrenden ud for vejforløbet på 1,5-2 m dybde«. Og september 1997 var Haderslev Museum på besigtigelse og konstaterede »rester af en vej, der mod nord og syd afgrænses af en række mark sten, samt mod syd yderligere med en forstærkning af tørv«. Disse ufuldstændige og stærkt beskadigede rester af fordums anlæg har været genstand for livlig spekulation. Hos Skibshistorisk Laboratorium på Nationalmuseet hæftede man sig især ved de nedrammede, tilspidsede pæle, som man mente at kunne henføre til vikingetiden. Skibshistorisk Laboratorium henviste også til en tolkning af stednavnet Steg, der angiveligt skulle stamme fra ordet »stika« = palisade i vand. Men C-14 dateringerne af to pæle fra stedet kunne ikke understøtte vikingeteorien. Den ene datering lød på 1550±70 og den anden på 1670±70. Gåden blev løst af den stærkt lokalhistorisk interesserede læge, Valdemar Dreyer (1920-1995) fra Sjellerupskov. I 1981 fremlagde han sin egen tolkning med overbevisende dokumentation i en pjece på 20 sider.

Det er Dreyers arbejde, der ligger til grund for hele indledningen til denne fortælling. De gamle kort og de sjældne, trykte kilder, der udpeger Hertug Hans den Yngre som dæmningsbygmester ved Steg, er fundet frem af Valdemar Dreyer.

Kultur arvsstyrelsen er i dag enig i Dreyers tolkning. På styrelsens hjemmeside står denne korte beskrivelse af lokalitetens oprindelse: »Kulturarvsareal ved Stegshoved dækker over en mulig forsvarsvold eller dæmning samt rester af et vej- og broanlæg fra middelalder eller efterreformatorisk tid. Voldanlægget er bevaret i 600-700 m's længde, bygget af græstørv og kantet af kampesten indadtil og pælerækker udadtil. Konstruktionen forsætter ud i vandet«.

Lokalt fortælles der dog langt mere vidtløftige myter end Valdemar Dreyers veldokumenterede teorier. Gårdejer Kristen Schultz fra Holm, der købte Farresdam i 1952, har i nogle efterladte notater forestillet sig, at Stegshoved var en ø, som vikingerne byggede en dæmning ud til.

Schultz skriver videre: »Vikingerne havde vinterkvarter her i bugten, hvor de riggede deres både til, til sommerens togter. Men ind i mellem kom fjenden og lavede ballade. Så i det 9. år- hundrede lavede man så dæmningen øst for Farresdam, og lavede en pælespærring i Stegsgaf, som der endnu kan ses resterne af. Angående dæmningen tror jeg, at den er lavet af slaver, som vikingerne tog til fange i de lande, hvori de opererede. Det er min mening om det store arbejde på den tid. Jeg har fundet mange menneskeknogler i søen. Når slaverne er segnet under udmattelse, er de simpelthen kastet i vandet«. Som omtalt ovenfor er der ingen støtte til denne fortælling fra arkæologernes side. Det afgørende punkt er C14-analyserne af pæleresterne, som daterer dem til længe efter vikingetidens ophør.

Kilder: Kristen Schultz, Keld Hansen: Det tabte land.

